

2020 / Vol:6, Issue:34 / pp.2083-2087

REVIEW ARTICLE

Arrival Date : 11.11.2020

Published Date : 26.12.2020

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.467>

Reference : Orhan, S. (2020). "Etik Değer Ve İlkelerin Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi: Bir Derleme Çalışması", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6(34):2083-2087.

ETİK DEĞER VE İLKELERİN SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR DERLEME ÇALIŞMASI

Evaluation Of Ethical Values And Principles From A Social Service Perspective:A Compilation Study

Sibel ORHAN

Yüksek Lisans Öğrencisi Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Programı, Tekirdağ/Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-2892-3865

ÖZET

Kişisel değer ve yargılarımız, etik yönden ele alındığında birçok farklı bakış açısıyla bütüncül olarak, değerlendirme yapma olanağına sahip olmamızı sağlamaktadır. Kendi değerlendirmelerimiz, çevre yönüyle düşünüldüğünde toplumun değerlendirmesi ve sosyal hizmet bakış açısı ile etik yönden yapılan değerlendirme, çalışmanın ana çerçevesini oluşturmaktadır. İlk bölümde, kişisel değer ve yargılardan bahsedilmiş, ikinci bölümde etik ve değerler üzerinde durulmuş ve son bölümde ise, sosyal hizmet bakış açısıyla etik ve değerler konusuna değinilerek, konu üzerine çıkarımlarda bulunulmuştur. Araştırmamızın alana katkı yapması amaçlanmaktadır ve derleme modeliyle yazılmış olup, literatürdeki boşluğu doldurması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik, Değer ve İlkeler, Sosyal Hizmet

ABSTRACT

Our personal values and judgments, when considered from an ethical point of view, enable us to have the opportunity to make a holistic evaluation with many different perspectives. Considering our own evaluations from the environmental aspect, the evaluation of the society and the social service perspective and the evaluation made from the ethical perspective constitute the main framework of the study. In the first part, personal values and judgments are mentioned, in the second part ethics and values are emphasized, and in the last part, ethics and values are mentioned from a social work perspective and inferences are made on the subject. Our research is intended to contribute to the field and is written with a review model and is thought to fill the gap in the literature.

Keywords: Ethics, Values and Principles, Social Work

1. GİRİŞ

Kişiyile bir başka kişi, kişi ile toplum, kişi ile çevre, toplum ve diğer toplumlar arasında var olan ilişkiler gibi pek çok ilişkide davranış ve tutum şekilleri belirleyen, esas ilkeler söz konusudur. Bu ilkeler, ayrıca ilişkilerin seviyesini de belirlemektedir.

Davranış ve tutum şekillerini ve seviyelerini belirlemiş olan ilkeler, belli kurallar ve değerlerden ortaya çıkmaktadır. Bu ilkeler, kurallar ve değerler bütünü "etik" şeklinde ifade edilmektedir (Daştan, 2009). Etik terimi, son zamanlarda yalnızca felsefe veya siyaset alanında değil, ayrıca çeşitli akademik alanlar tarafından da incelenmekte olan, pek çok meslek grubunda dikkat edilmesi ve uyulması gereken ahlaki kurallar bütünü şeklinde gelişim sağlamıştır. Etik kavramı, modern toplum yaşantısı içerisinde medya etiği, spor etiği, bilim etiği, siyaset etiği, tıp ve yönetim etiği gibi yaşamın her alanında karşımıza çıkan ve gelişim gösteren dinamik bir kavram şekline dönüşmüştür (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011). Felsefe bilimi içerisinde yer alan etik, insan etkinliklerini kapsamaktadır. Etik, kişiler arasındaki ilişkileri etkisi altına alan değerleri ahlaki yönden yanlış ya da doğru, kötü ya da iyi davranışların niteliğini, dayanağını inceleyen felsefi bir bilimdir. Etik değerler, kişilerin sosyal düzeni ve huzuru sağlamak açısından benimsedikleri, yaşamları boyunca bazı değişimlerden ortaya çıkan

değerlerdir. Yardım etmek, saygılı olmak, sadakat, sözünde durmak, adalet, dürüstlük, doğruluk, sorumlulukları ve görevlerini yerine getirmek öne çıkan temel etik değerler içinde yer almaktadır (İşgüden ve Çabuk, 2006).

Etik değer ve ilkelerin, ön planda olduğu alanların başında sosyal hizmetler gelmektedir. İş etiği çerçevesinde oluşturulmuş olan kurallar, iş adına güvence sağlayan sorumluluk ve ilkeler içermektedir. Sosyal hizmet mesleği de, birtakım etik sorumluluk ve ilkelere sahiptir. Sosyal hizmet prensip ve ilkeleriyle alakalı ilk taslak araştırmalarına, 1920'lerde başlanmış olduğu bilinmektedir. Sosyal hizmet etik prensip ve ilkeleriyle alakalı günümüzün en güncel belgesi olan Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NASW) Etik Kurallar Rehberi, 2017 senesinde gözden geçirilmesiyle sosyal hizmet çalışanlarına kılavuz olmaktadır. Söz konusu belgede yenilik olarak, hizmetin elektronik ya da teknolojik platformda verilmesiyle alakalı birtakım maddelere ek açıklamalarda yer verilmiştir (Zubaroglu-Yanardağ, 2020). Yapılan bu çalışmada da, sosyal hizmetlerde meslek etiği ve önerileri üzerinde durulmuştur.

2. ETİK KAVRAMI

Etik sözcüğü, her geçen gün günlük hayatımızda çok daha fazla yer almaktadır. Bütün insan etkinliklerini etik değerler kapsamında inceleyemeyeceğimiz gibi, etik değerlerle bağlantılı olmayan bazı bireysel etkinliklerden de söz etmek oldukça zor olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, son yıllarda çeşitli faaliyet ve araştırma alanlarında etik kavramı incelenmeye başlanmıştır. Söz konusu alanlardaki tutum ve davranışlar, etik değerler çerçevesinde ele alınmaya ve tartışılmaya başlanmıştır (Aydın, 2006).

Kavramsal yönden incelendiğinde, etik konusu "geçmiş dönemden çağımıza ahlak ve ahlaki tutumlar üstünde düşünülen, doğrunun, iyinin, güzel yaşamının nasıl olması gerektiği açısından hipotezler sunmuş, bu konuyla alakalı ilkeler ve yargılar oluşturmuş, teoriler ve hipotezler ortaya çıkarmış fikir insanların gölgesinde gelişen, felsefe biliminin ahlak ve ahlakilik yönüyle ilgilenmiş bir disiplin" şeklinde ifade edilmektedir (Koçyiğit ve Karadağ, 2017). Bir başka ifadeyle, etik "sosyal yapı içindeki kişi veya kişilerin, geçmiş zamanlardan çağımıza kadar yaşamlarının, tecrübelerinin, vicdanlarının ahlaki kurallar ve değerlerle desteklenen bir bütün" olarak ifade edilmektedir. Etik kavramı, bireyin hayatının hemen her anında karşılaşabileceği bir kavramdır. Bu kapsamda, etik kavramını "bireylerin göstermiş oldukları eylemleri konu edinen, sergilemiş oldukları davranışları ahlaki kural ve değerlere göre düzenleyen, kamu vicdanının sürekli bir şekilde fark ettiği, hem kişisel hem de sosyal ilişkileri şekillendiren sosyal düzen kuralları" olarak ifade etmek de mümkündür (Bilgin ve Küçükhanzar, 2018: 2).

Söz konusu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, etik olgusu bireyin sosyal ölçekte gerçekleştirdiği ve diğer bireyleri etkileyen sonuçları ortaya çıkaran eylem/davranış/tutumları biçimlendiren, düşünme süreçleriyle alakalıdır. Söz konusu ilgili oluş kapsamında etiğin, somut bir şekilde meydana gelmesi üç şekilde olmaktadır: (I) Felsefenin bir disiplini olan etik, davranış kapsamında mutlak iyiyi ve nelerin iyi olduğu hususunu incelemekte; kişinin ideal tutumlarını formüle etmeyi hedeflemektedir. (II) Toplum hayatına etiğin yansıması, bireylerin birbirleri ile ilişkilerinde yapılabilecek eylemleri ve kaçınılacak eylemleri gerektiği gibi ele alması, özetle genel ahlakıdır. (III) Belli bir dalda faaliyet yürüten bireylerin, uyum sağlamaları gereken kuralların belirlenmiş olduğu ve söz konusu alan kapsamında uygulamalardaki istenen tutumların irdelendiği iş etikleri; diğer etik şekillerine göre daha yeni ve bir açıdan diğerlerinin sentezidir (Yıldırım ve Kadioğlu, 2007).

Etik kavramının, barındırdığı birtakım kişisel ve sosyal amaçlar bulunmakla birlikte, Pieper (1999) eğitimin esas gayelerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır;

1-Özgürlüğü kişinin talebi ve etkinliği çerçevesinde göstermek için, yaşamındaki pratiğinin ve geçerlilik isteklerinin ahlaki haklılıklarının kuramsal bir şekilde aydınlatılmasıdır. Böylelikle kişiler,

diğer kişilerin özgürlük kapsamının çizgilerine saygı duyacak ve bu söz konusu çizgiler çerçevesinde ortak bir yaşam sürdürebileceklerdir.

2-Hayat pratiğinin, meşru olma durumu açısından eleştirel bir kapsamda değerlendirilmesi ve öğrenilmesidir. Kişi istek ve eylemlerinin, ahlakilik arzularını ne derece karşıladığı ve özgürlük ilkesinin mutlak bir şekilde ortaya konulup konulmadığının eleştirel bir açı ile kontrolünü sağlamaktadır.

3- Eylem içerisinde olan kişilerin, ahlaki açıdan yeterlilik göstermesidir. Ahlaki yeterlilik, sosyal sorumlulukla alakalı bir olgu olarak; eylemin hayata geçirilmesini gerektiren bütün durum ve şartlarda özgürlük ilkesi açısından, zorunlu olan iyi anlamda karar alabilmektir. Söz konusu olgu, herkesten beklenen ahlaki davranış ve yargılama becerisini, bireylerin özgürlüğe saygı göstermesi ve özgürlük temeline hesap vermeye hazır hale gelmesini düşünen toplumsal sorumluluğu tanımlamaktadır (Akt: Mahmutoğlu, 2009).

3.ETİK VE AHLAK İLİŞKİSİ

İngilizce'de ahlak kelimesinin yerine kullanılan "moral" sözcüğü, Latince "moralis" kelimesinden türetilen bir sözcüktür (Arıcan, 2016). Ahlak, genellikle bireylerin toplum içinde göz önünde bulundurması ve dikkat etmesi gereken hal ve hareketlerin biçimlerini belirleyen, toplumsal planlama normlarıdır. Toplumsal ve kişisel ilişkinin tabanını oluşturan, hangi eylemin iyi ya da kötü, doğru veya yanlış olduğuyla alakalı yanıt bulunması gereken yargıların bütünüdür. Bu kapsamda ahlak; toplumların ve bireylerin zorunluluklarının olduğu ahlaki değerlerin tamamıdır. Oluşturulan söz konusu ahlaki değerleri, ayrıca bireyler arası ilişkinin sürecini belirlemiş olan ilkeler, standartlar ve değerlerdir (Odyakmaz ve Güzel, 2013).Birey, genel olarak kabullendiği ahlak kurallarına uyumlu bir biçimde eylem gerçekleştirir veya kişinin, söz konusu kurallara uygun bir şekilde eylem gerçekleştirmesi beklenir. Bu kapsamda, birey sosyal iletişim konusunda, diğer kişileri siyasal seviyede etki içerisine almaktadır. Bu yönüyle bireysellik kazanan ahlak, pek çok şeyi içerisinde barındıran, siyaseti de belirleme becerisine sahiptir. Ahlak, bireysel tutumları belirlemenin yanı sıra, toplum içinde siyasallaşma yatkınlığı meydana getirir. Bu kapsamda birey, toplum ve devlet üçgeninde ahlakın barındırdığı ilkeler haricinde, bireyi siyasal örgüte bağlamaktadır(Yılmaz, 2019).

Etik ve ahlak olguları, birbirleriyle yakın ilişkileri olmasından dolayı gündelik yaşamda birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bunun esas nedeninde, ahlak ve etik olgularının birtakım açılardan birbirleriyle benzer olgular olmaları yatmaktadır (Ergun-Özler ve ark., 2010). Ayrıca, ahlak ile etik arasında olan ilişkiyi meydana getiren etkenler arasında etikle uğraşanlar, şu şekilde ya da benzer sorunlara cevap aramaktadırlar: (a) Ahlakın altında bulunduğu öğeler nelerdir? Neden kişiler bir davranışı doğru, bir başka davranışı yanlış, bir davranışı yapılabilir, diğer bir eylemi gerçekleştirmemesinin gerektiğini düşünmektedir? Ahlaksal tahminlerimin dayanağı nedir? (b) Ahlaksal tahminlerini sistematik bir biçimde haklı çıkarma imkânımız var mıdır? Ne tür eylemler gerçekte yanlış ya da doğru ve izin verilebilir; söz konusu eylemlerin yanlış veya doğru olduğunu nereden biliyoruz? (c) Ahlak kodları ya da kuralları öznel mi, yoksa nesnel midir? (d) Ahlakın dili nasıl çalışmaktadır? Örnek vermek gerekirse yanlış ya da doğru gibi kelimeler neyi ifade etmektedir? Söz konusu, dört soru etik/töre alanının esasını, ana sorunsallarını oluşturmaktadır (Erdoğan, 2006).

4.SOSYAL HİZMETLERDE ETİK VE ÖNEMİ

Pek çok meslekte olduğu gibi, sosyal hizmet ile ilgili mesleklerde de referans alınmış olan etik sorumluluk ya da ilkeler, doğrudan uygulamayı oluşturmaktadır. Sosyal hizmet, tıp ya da hemşirelik alanlarındaki uygulamalar ışığında, kişiye hizmet verirken, kişiyle birebir iş görmekte ve bu sebeple de etik ihlal ya da etik ikilem ihlali durumları ile karşılaşılmasının ihtimaller dahilinde olduğu, mesleklerden bir tanesidir. Bu sebeple, sosyal hizmet mesleğini icra eden uzmanların, etik prensip ve ilkeler ile alakalı iyi bir eğitim almış olmaları ve kendilerini yeterli bir donanımla yetiştirmeleri önemlidir. Etik ihlallerden kaçınma adına, etik sorumluluk ve ilkelere hakim olmak ve bunları iyi

derecede kavramak, bazen yeterli olmamaktadır. Örneğin; müracaat eden kimse ile ortaya çıkan krizler, sosyal hizmet mesleğini icra eden uzmanın kontrolünü kaybetmesine sebebiyet verebilir. Bu nedenle, sosyal çalışmacının olayları ve durumları oldukça hızlı bir şekilde değerlendirmesi, sorunlara yapıcı bir açıdan bakarak, çözüm odaklı olması ve mesleki yetilerini profesyonel bir şekilde kullanabilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada da yer alacağı üzere, sosyal hizmet alanında mesleğini icra eden uzmanların, etik sorumluluk ve ilkelerle, kendilerini aydınlatma konusunda yetersiz olduğu anlarda, etik karar alma basamakları ya da modelleri yardımıyla, bir yol bulmaları beklenmektedir. Gereken konularda, çalışma alanlarıyla alakalı kıdemli ya da alana hakim profesyonellerden süpervizyon almalıdırlar. Bundan dolayı, sosyal hizmet alanında mesleğini icra eden uzmanların özverili bir çalışma planlaması benimsemeleri, önem arz eden bir koşuldur (Zubaroglu-Yanardağ, 2020). Gökçearsan-Çiftçi ve Gönen'e (2011) göre, sosyal hizmet alanında mesleğini icra eden uzmanlar, mesleği yükümlülük ve değerleri arasında var olan çatışmalardan ortaya çıkan çelişkilerle, mesleki müdahaleleri gereğince sık sık karşılaşmaktadırlar. Söz konusu, çatışmalara çözüm üretmek amacı ile sosyal hizmet alanında mesleğini icra eden uzmanlar, müracaatçıları adına etik kararlar almaya çalışmaktadırlar.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, literatürde yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman, etik ve ahlaki ilkelerin, mesleki yaşamda önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Sağlık sektöründe olduğu gibi, sosyal hizmetlerin sunumunda da hizmeti alan ve hizmeti sunan birey arasında, yakın temas söz konusudur. Bu nedenle, sosyal hizmetler alanında görev yapan bireylerin, meslek etiğine ve ahlaki ilkelere göre davranmalarının hizmet alan bireyler açısından, önemli bir konu olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Arıcan Mk (2016). *Ahlak, etik ve ahlak felsefesi*. İslamda ahlak ve etik içinde kavramsal ve kuramsal tartışmalar seminerleri – 2. İsmail Erkam SULA (Editör). ULİSABÜLTEN.
- Aydın İ (2006). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgin R, Küçükhasar M (2018). Türkiye’de kamu sağlık kuruluşlarında yaşanan etik dışı davranışlar ve uygulamaların genel görünümü. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*7(13): 119-140.
- Daştan A (2009). Etik eğitiminin muhasebe eğitimindeki yeri ve önemi: Türkiye değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*16(1): 281-311.
- Erdoğan İ (2006). Medya ve etik: eleştirel bir giriş. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*23: 1-26.
- Ergun-Özler Nd, Atalay C. (2010). Teorik bir çerçevede whistleblowing-etik ilişkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*11(2): 169-194.
- Eryılmaz B, Biricikoğlu H (2011). Kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve etik. *İş Ahlakı Dergisi*4(7): 19-45.
- Gökçearsan-Çiftçi E, Gönen E (2011). Sosyal hizmet uygulamalarında etik karar verme süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2): 149-160.
- İşgüden B, Çabuk A (2006). Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*9(16): 59-86.
- Koçyiğit M, Karadağ E (2017). Öğretmenlik mesleği etik ilkeler envanteri’nin geliştirilmesi. *İş Ahlakı Dergisi* 10(2): 246-273.
- Mahmutoğlu A (2009). Etik ve ahlak, benzerlikler, farklılıklar ve ilişkiler. *Türk İdare Dergisi*81(463-464): 225-249.
- Odyakmaz Z, Güzel O (2013). İdarenin uygulamaları bakımından idare, etik ve ahlak. *Ankara Barosu Dergisi*3: 19-56.

Pieper A (1999). *Etiğe giriş*. Ankara: Ayrıntı Yayınları.

Yıldırım G, Kadioğlu S (2007). Etik ve tıp etiği temel kavramları. *CÜ Tıp Fakóltesi Dergisi*29(2): 7-12.

Yılmaz A (2019). Siyasal gerçekçilik, ahlak ve yozlaşma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*6(1): 280-289.

Zubarođlu-Yanardağ M (2020). Sosyal hizmet mesleki uygulamalarında müracaatçılara karşı etik sorumluluklar ve etik karar verme süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet*31(3): 1201-1226.